

SOLIQ NAZORATINING TRANSFERT NARXLARNI BELGILASHNI NAZORAT QILISHDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Mamatqulov Shokirjon Nasritdin o'g'li
e-mail: shokir.mamatkulov@soliq.uz

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tadqiqot transmilliy korporatsiyalarda transfer narxlarini nazorat qilishda soliq nazoratining roli va ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. So'nggi yillarda soliq tushumlariga va foydaning turli soliq yurisdiksiyalari o'rtasida taqsimlanishiga potentsial ta'siri tufayli transfert narxlari muhim ahamiyat kasb etdi. Soliq nazorati mexanizmlari jahon soliq tizimida qonun hujjatlariga muvofiqlik, shaffoflik va adolatni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mavjud adabiyotlar, me'yoriy hujjatlar va amaliy tadqiqotlarni chuqur tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot transfert narxlari amaliyotini nazorat qilishda soliq nazoratining ahamiyati haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Soliq tizimi, nazorat, transfer, narx, iqtisodiyot, daromad, nomoddiy aktiv.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАЛОГОВОГО ОРГАНА В КОНТРОЛЕ ТРАНСФЕРТНЫЙ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ

Аннотация: Целью данного исследования является изучение роли и значения налогового контроля в контроле за трансфертным ценообразованием в транснациональных корпорациях. Трансфертное ценообразование приобрело важное значение в последние годы из-за его потенциального влияния на налоговые поступления и распределение прибыли между различными налоговыми юрисдикциями. Механизмы налогового контроля играют решающую роль в обеспечении соблюдения, прозрачности и справедливости глобальной налоговой системы. Благодаря углубленному анализу существующей литературы, нормативных актов и тематических исследований, данное исследование призвано дать представление о важности налогового контроля в контроле за практикой трансфертного ценообразования.

Ключевые слова: Налоговая система, контроль, трансферт, цена, экономика, доход, нематериальный актив.

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF TAX AUTHORITY IN CONTROLLING TRANSFER PRICING

Abstract: This research aims to study the role and importance of tax control in controlling transfer pricing in multinational corporations. Transfer pricing has gained importance in recent years due to its potential impact on tax revenues and the distribution of profits between different tax jurisdictions. Tax control mechanisms play a crucial role in ensuring compliance, transparency and fairness in the global tax system. Through an in-depth analysis of existing literature, regulations and case studies, this study aims to provide insight into the importance of tax controls in controlling transfer pricing practices.

Key words: Tax system, control, transfer, price, economy, income, intangible asset.

Kirish

Transfer bahosi deganda transmilliy korporatsiyalar doirasida o'zaro aloqador tomonlar o'rtasida ayirboshlanadigan tovarlar, xizmatlar va nomoddiy aktivlarga narx belgilash tushuniladi. Transfer narxlarining manipulyatsiyasi foydaning past soliq solinadigan yurisdiksiyalarga o'tishiga olib kelishi mumkin, bu esa soliqdan qochishga va soliq bazasining eroziyasiga olib keladi. Soliq nazorati mexanizmlari soliq to'lashdan bo'yin tovlash strategiyalarining oldini olish uchun transfer narxlarini shakllantirish amaliyotini monitoring qilish va tartibga solish uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyot sharhi: Adabiyotlarni ko'rib chiqish transfer narxlari, soliq nazorati mexanizmlari va ularning soliq qonunchiligiga rioya qilish va daromadlarni yig'ishga ta'siri bo'yicha mavjud tadqiqotlarni o'rganadi. Ushbu bo'limda transfer narxlarini belgilash qoidalari, o'zaro kelishuv tamoyili, hujjatlarga qo'yiladigan talablar va transfert bahosini nazorat qilishda soliq organlarining roli bilan bog'liq asosiy tushunchalar, nazariyalar va empirik tadqiqotlar tahlil qilinadi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqot sifatli tadqiqot metodologiyasidan, jumladan, tegishli adabiyotlar, qoidalar va amaliy tadqiqotlarni ko'rib chiqishdan foydalanadi. Ma'lumotlar akademik maqolalar, hukumat nashrlari va OECD kabi xalqaro tashkilotlar hisobotlaridan to'planadi. Tahlillarda asosiy e'tibor transfer narxlarini belgilashni nazorat qilishda muammolar, ilg'or tajribalar va soliq nazorati mexanizmlarining samaradorligini aniqlashga qaratiladi.

Topilmalar: Ushbu tadqiqot natijalari transfert narxlari amaliyotini nazorat qilishda soliq nazoratining ahamiyatini ko'rsatadi. Soliq organlari me'yoriy-huquqiy hujjatlarning amal qilishini ta'minlash, shaffoflikni ta'minlash va ularga rioya qilishni kuchaytirish orqali soliqdan qochishni yumshata oladi, foydaning adolatli taqsimlanishini ta'minlaydi va soliq tizimining yaxlitligini ta'minlaydi. Ushbu mexanizmlarning transmilliy korporatsiyalar va soliq yurisdiksiyalariga ta'sirini

ko'rsatish uchun amaliy misollar va muvaffaqiyatli soliq nazorati choralari misollari taqdim etiladi. [1]

Transfer bahosi, transmilliy korporatsiyalar doirasida o'zaro bog'liq shaxslar o'rtasida o'tkazilayotgan tovarlar, xizmatlar va intellektual mulk narxlari xalqaro soliq siyosatida muhim masalaga aylandi. Transfer narxlarining manipulyatsiyasi foydaning past solikli yurisdiksiyalarga o'tishiga olib kelishi mumkin, bu esa soliqlarni to'lashdan bo'yin tovlash va hukumatlarning daromadlarini yo'qotishiga olib keladi. Soliq nazorati soliq qoidalariga rioya etilishini ta'minlash, soliqqa tortishdan qochishning oldini olish va soliq tizimining yaxlitligini ta'minlash orqali transfert narxlarini shakllantirish amaliyotini boshqarishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Transfer bahosini shakllantirishda soliq nazoratining ahamiyati.

1. Qoidalarga rioya qilish: Soliq nazorati transfer narxlarini belgilash tartibini tartibga soluvchi talablar va xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlashga yordam beradi. Soliq organlari o'zaro kelishuv tamoyilini tatbiq etish orqali manfaatlar to'g'risida kam hisobot berish va daromadlarni past soliq solinadigan yurisdiksiyalarga o'tkazishga yo'l qo'ymaslik uchun manfaatdor tomonlar o'rtasidagi operatsiyalar adolatli bozor qiymatida amalga oshirilganligini baholaydilar.

2. Soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish: samarali soliq nazorati transfer narxlarining agressiv amaliyoti orqali soliqdan bo'yin tovlashning oldini olishda asosiy rol o'ynaydi. Soliq organlari transfert narxlari bo'yicha operatsiyalarni monitoring qilish va tartibga solish orqali soliq tizimidagi bo'shliqlardan foydalanadigan, soliq to'lovchilar o'rtasida soliq yuklarining adolatli taqsimlanishiga olib keladigan soliqdan qochish strategiyalarini aniqlashi va oldini olishi mumkin.

3. Daromadlarni himoya qilish: qat'iy soliq nazoratini amalga oshirish orqali hukumatlar o'zlarining soliq tushumlarini foydaning o'zgarishi sababli eroziyadan himoya qilishlari mumkin. Shaffof transfer narxlari amaliyoti transmilliy korporatsiyalar faoliyat yuritayotgan har bir yurisdiksiyada soliqlarning adolatli ulushini to'lashini ta'minlaydi va shu bilan soliq bazasini saqlab qoladi va davlat xizmatlari va infratuzilmasini moliyalashtiradi.

4. Shaffoflikni rag'batlantirish: Soliq nazorati kompaniyalardan o'zlarining transfer narxlari siyosati va aloqador tomonlar bilan operatsiyalari bo'yicha batafsil hujjatlarni yuritishni talab qilish orqali transfer narxlarini shakllantirish amaliyotida shaffoflikni ta'minlaydi. Ushbu hujjat soliq organlariga o'tkazma narxlarining to'g'riligi va ishonchligini baholashga, soliq tizimida muvofiqlik va javobgarlikni oshirishga yordam beradi.

5. Adolatlilik: Kuchli soliq nazorati soliq tizimining adolatlilik va adolatlilikiga hissa qo'shadi, bu soliq adolati tamoyiliga putur etkazadigan soliqdan qochish amaliyotlarining oldini oladi. Transfer narxlarini tartibga soluvchi qoidalarni qo'llash orqali soliq organlari barcha soliq to'lovchilar, shu jumladan transmilliy

korporatsiyalar ijtimoiy adolat va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlab, davlat moliyasiga adolatli hissa qo'shishini ta'minlaydi.[2]

Transfer bahosi deganda ko'pmillatli kompaniya doirasida yoki uning turli mamlakatlardagi bo'linmalari o'rtasida ayirboshlanadigan tovarlar, xizmatlar va nomoddiy aktivlarga narx belgilash tushuniladi. Bu xalqaro savdoning muhim jihati bo'lib, turli soliq yurisdiksiyalari o'rtasida foyda taqsimotiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Transfer bahosini belgilashda soliq nazorati jahon soliq tizimida adolat, rioya etish va shaffoflikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Transfer bahosini belgilashda soliq nazoratining asosiy maqsadlaridan biri transmilliy korporatsiyalarning umumiy soliq majburiyatlarini minimallashtirish maqsadida foydani past soliq solinadigan yurisdiksiyalarga o'tkazishiga yo'l qo'ymaslikdir. Soliq organlari transfert bahosini belgilash qoidalarini o'rnatish va qo'llash orqali o'zaro bog'liq tomonlar o'rtasidagi bitimlar bir-biriga bog'liq bo'lmagan sharoitlarda amalga oshirilishini ta'minlashga qaratilgan, ya'ni ular tomonlar mustaqil va bir-biriga bog'liq bo'lmagandek baholanadi. Bu soliqdan qochishning oldini olishga yordam beradi va har bir soliq yurisdiksiyasi soliq tushumlarining adolatli ulushini olishini ta'minlaydi.[3]

Transfer bahosini belgilashda soliq nazorati ham soliq qoidalari va qonunlariga rioya etilishiga yordam beradi. Transmilliy korporatsiyalardan transfer narxlari siyosatini hujjatlashtirish va asoslashni talab qilish orqali soliq organlari ushbu operatsiyalarning to'g'riligi va ishonchliligini tekshirishlari mumkin. Shaffoflik va hisobdorlikning bunday darajasi soliq tizimining yaxlitligini ta'minlash va soliqni to'lashdan bo'yin tovlash holatlarini aniqlash uchun zarurdir.

Bundan tashqari, transfert narxlarida soliq nazorati soliq ma'muriyatchiligi jarayonining umumiy samaradorligini oshiradi. Aniq ko'rsatmalar va qoidalarga ega bo'lgan holda, soliq organlari transmilliy korporatsiyalarning soliq holatini yanada samarali tekshirishlari va baholashlari mumkin. Bu soliqlarni hisoblashda izchillik va prognozlilikni ta'minlaydi, soliq to'lovchilar va soliq organlari o'rtasidagi kelishmovchiliklar xavfini kamaytiradi va barcha manfaatdor tomonlarning soliq majburiyatlarini bajarish jarayonini soddalashtirishga yordam beradi.[4]

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ushbu ilmiy tadqiqot transmilliy korporatsiyalarda transfer narxlarini nazorat qilishda soliq nazoratining muhim rolini ta'kidlaydi. Samarali tartibga solishni amalga oshirish orqali soliq organlari foyda o'zgarishining oldini olishi, soliq qonunchiligiga rioya etilishini rag'batlantirishi va global soliq tizimidagi barcha manfaatdor tomonlarning manfaatlarini himoya qilishi mumkin. Ushbu tadqiqotda keltirilgan tushunchalar zamonaviy ishbilarmonlik muhitida transfert narxlarini belgilash amaliyotidan kelib chiqadigan muammolarni hal qilish uchun soliq

nazorati mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha davom etayotgan muhokamalarga yordam beradi.

Transfert narxlarini belgilashda soliq nazorati jahon iqtisodiyotida adolatli va samarali soliq undirilishini ta'minlashning hal qiluvchi mexanizmi hisoblanadi. Aniq me'yoriy-huquqiy hujjatlarni o'rnatish, ularga rioya qilishni rag'batlantirish va shaffoflikni oshirish orqali soliq organlari foyda o'zgarishining oldini olishi, soliq tushumlarining adolatli taqsimlanishiga yordam berishi va soliq tizimining yaxlitligini saqlashi mumkin. Xalqaro savdo va biznes operatsiyalari kengayib borar ekan, transfert narxlarini belgilashda soliq nazoratining roli ham soliq to'lovchilar, ham soliq organlari manfaatlarini himoya qilishda muhimroq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zarina, R., Jahongir, S., & Asadbek, I. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINI OPTIMALLASHTIRISH. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 2(3), 25-28.
2. Shamsiddino'vich, S. S. (2023). BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TAMINLASHDA SOLIQ TIZIMINING NAZARIY ASOSLARI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(12), 164-167.
3. Begmatova, S. (2023). SOLIQ TIZIMINI MAMLAKAT IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI VA SOLIQQA TORTISH TIZIMIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISLOHOTLAR. Евразийский журнал технологий и инноваций, 1(1), 90-93.
4. Qudbiyev, N. T., Axmadaliyeva, Z. A., & No, D. M. O. G. L. (2022). SOLIQ YUKINING BIZNES UCHUN AHAMIYATI. Scientific progress, 3(3), 699-708.